

JUSTIITSMINISTEERIUM

Kriminaalpoliitika analüüs
Nr 3 / 2024

**Narkootiliste ja psühhotropsete ainete
ebaseadusliku käitlemise kuriteokosseisudes
karistuste diferentseerimise võimalikkusest**

Andri Ahven, Krister Tüllinen, Robin Tamm

Analüüsitalitus
Kriminaalpoliitika osakond

Sisukord

Analüüsi lühikokkuvõte.....	3
Menetlus- ja karistuspraktika narkootikumidega seotud kuritegudes.....	3
Ainete käitlemisega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimise võimalustest	3
Ettepanekud	6
Sissejuhatus ja eesmärk.....	8
Andmestik ja metoodika	9
Välisriikide praktika ainete klassifitseerimisel ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja ainerühmade nimekirjade koostamine ja ainete jagunemine Eestis.....	9
Võrdlus lähiriikide seadusandlusega.....	11
Narkootikumidega käitlemisega seotud kuriteod Eestis	14
Menetlus- ja karistuspraktika aine käitlemisega seotud kuritegudes 2019–2023	16
Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemise kuriteod ainerühmade ning aine liigi ja koguse järgi	19
Narkootilise ja psühhotroopse aine käitlemise kuriteo toime pannud isikute retsidiivsus.....	21
Aine käitlemisega seotud kuritegude diferentseerimise õigusteoreetiline põhjendatus	22
Aine käitlemisega seotud kuritegude diferentseerimise võimalikud mõjud	23
LISA 1. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete suure koguse piirmäärad (EKEI koostatud asjatundja arvamus kriminaalasjade menetlejatele)	25
LISA 2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemise süütegudes (KarS §-d 183–184) seniste koosseisude diferentseerimise korral võimalikud koosseisude näidissõnastused: aine koguse alusel; ainerühma ja aine ohtlikkuse alusel; käitlemise vormi alusel; käitlemise vormi ja aine ohtlikkuse kombineeritud variant; käitlemise vormi ja teo ohtlikkuse kombineeritud variant	27

Analüüsi lühikokkuvõte

Menetlus- ja karistuspraktika narkootikumidega seotud kuritegudes

Narkootikumidega seotud registreeritud kuritegude üldarv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena ja on olnud ligikaudu 1000 kuritegu aastas, mis moodustab 4% kõigist registreeritud kuritegudest. Ligikaudu 90% narkootikumide käitlemisega seotud kuritegudest kvalifitseerub aine suures koguses käitlemiseks (KarS § 184).

Kohtus süüdimõistmiseni jõuab ligikaudu 2/3 narkootikumide käitlemisega seotud registreeritud kuritegudest. Narkootikumide käitlemisega seotud kuritegude menetlusaeg on viimastel aastatel kasvanud. Praegu jõuab narkokuritegu registreerimisest kohtulahendini keskmiselt ühe aasta ja kahe kuuga.

- Narkootiliste ainete käitlemisega seotud kuritegude eest mõistetud karistuste keskmise ja seaduses määratud sanktsiooni keskmise vahe on suur: keskmine mõistetud karistus on oluliselt lähemal sanktsiooni alammäärale kui sanktsiooni keskmisele määrale.
- Karistusliigi järgi mõistetakse aine käitlemise kuritegude eest ligikaudu 40% juhtudel reaalne vangistus; 30% juhtudel tingimisi vangistus ilma käitumiskontrollita ja 30% juhtudel tingimisi vangistus koos käitumiskontrolliga või üldkasulik töö.

Kõikidest kinnipeetavatest 25% kannab karistust narkootikumidega seotud kuritegude eest ning nad moodustavad raskeima kuriteo järgi arvestades suurima osakaaluga rühma reaalselt vangistust kandvate süüdimõistetute seas.

2019. aastast jõustunud võimalust kasutada esimese astme narkokuriteo puhul karistuse tingimuslikku lõpetamist rakendatakse viies protsendis kõikidest narkootikumidega käitlemisega seotud menetlustest, kuid teistest oluliselt enam Põhja Ringkonnaprokuratuuri tööpiirkonnas.

Narkootiliste ainete käitlemise eest reaalselt vanglakaristust kandnud kinnipeetavate retsidiivsus oli poole suurem kui samaliigilise kuriteo eest mittevangistusliku karistuse saanud süüdimõistetutel.

Ainete käitlemisega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimise võimalustest

Aine ebaseadusliku käitlemise (KarS §-d 183–184) kuriteokoosseise saaks diferentseerida eeskätt lähtudes praegustest ainerühmade (I–VI) nimekirjadest (vt lk 10)¹, aine käitlemise eesmärgist ja/või muutes (tõstes) narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse (NPALS) § 3¹ lõikes 3 sätestatud aine suure koguse alampiiri. Lisaks sellele on võimalik sätestada aine väikese ja suure koguse kõrval seaduses täiendavalt aine „väga suur kogus“. Võimalik oleks kasutada ka erinevate diferentseerimise aluste kombinatsiooni; samuti arvesse võtta muid teo ohtlikkust näitavaid asjaolusid.

¹ Keelatud ainete täielik nimekiri koos jagunemisega ainerühmadeks on leitav sotsiaalministri määrusest: Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad ning nende ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemine, LISA 1 <https://www.riigiteataja.ee/akt/120122023041>

Teistest **ainerühmadest** eraldi saaks käsitleda III–IV ainerühma aineid, mis on kas psühhotroopsed ravimid või narkootilised ained ravimpreparaatides alates teatud kontsentratsioonist². Sellise jaotuse puhul erineks narkootiliste ainete ja psühhotroopsete ainete karistumäärad.

- Suhteliselt karmimalt oleks karistatav rahvatervisele enamohtlike ainete käitlemine, leebemalt aga psühhotroopsete ravimite ning ravimpreparaatides kasutatavate narkootiliste ainete käitlemine.
- Alternatiiv oleks kasutada tabelis 1 kirjeldatud I rühma riikide (nt Portugal, Kanada, Suurbritannia) mudelit, kus ainete jaotus vastab üldjoontes narkootiliste ja psühhotroopsete ainete jaotusele Eestis, kuid leebemad karistumäärad on lisaks psühhotroopsete ainetega seotud rikkumiste eest ette nähtud ka mõnede narkootiliste ainete puhul (peamiselt kanep ja selle tooted; vt lisa 2.2).
- Karistumäärade muutmise mõju ainete tarbimistasemele on reas Euroopa riikides uuritud kanepi näitel.³ Kindlasuunalist seost pole ilmnenud ning seega ei saa väita, et karistumäärade vähendamine tooks kaasa tarvitamise kasvu ehk suurendaks kahju rahvatervisele; samamoodi ei saa väita, et karistumäärade suurendamine tooks ainete tarvitamise vähenemise.⁴

Enamikus EL liikmesriikides eristatakse narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemisega seotud süüteoosseisudes ainete **käitlemise eesmärki**.

- Karmimad karistused on ette nähtud aine levitamisele suunatud tegevuse eest (nt müük, vahendamine), mis on rahvatervise kaitse seisukohalt ohtlikumad. Vähemohtlike, eeskätt tarvitamisele suunatud ja tarvitajat ennast kahjustavate aine käitlemise vormide (nt omandamine, valdamine) puhul on enamikus EL liikmesriikides eraldi süüteoosseis koos väiksema karistumääraga.
- Eestis on väikese koguse puhul sõltuvalt aine käitlemise eesmärgist tegu kas väärteoga (NPALS § 15¹) või kuriteoga (KarS § 183). Sarnaselt erisusele väikese koguse käitlemisvormide vahel saaks ka aine suures koguses käitlemise koosseisu (KarS 184) diferentseerida aine käitlemise eesmärgi alusel (vt lisa 2.3).

Aine **suure koguse alampiiri tõstmine** omaks märgatavat mõju, kuna oluliselt väheneks juhtumite kvalifitseerimine aine suures koguses käitlemisena.

- Suure koguse alampiiri tõstmise argument on, et väiksemates kogustes käitlevad aineid isikud, kes teevad seda vähemohtlikumas vormis, st enda tarbeks aine ostjad ja valdajad. Samas aga ületab praegune suure koguse alampiir koguseid, mida kangemaid uimasteid regulaarselt tarvitavad isikud igapäevaselt tarvitavad.
- Juhul kui aine suure koguse alampiir oleks tänase kümne doosi asemel 30 doosi, muutuks ligikaudu 20–25% praegu KarS § 184 kuriteona menetletavatest juhtumitest väärtegudeks NPALS § 15¹ järgi või nn väikese koguse kuritegudeks KarS § 183 järgi (vt lisa 2.1).

² Puhtal kujul oleksid III nimekirja psühhotroopsed ained koguses üle 100 mg kõik narkootilised ained. III ainerühma kuulub näiteks opioidide rühma kuuluv ravim kodeiin, millel on valu vaigistav, kõhavadane toime.

³ https://www.emcdda.europa.eu/publications/adhoc/cannabis-legislation-europe_en

⁴ Nt olenevalt riigist karistumäärade vähendamisega tarbimistase tõusis, jäi samaks või langes. Analoogiliselt olid trendid eri riikides erisuunalised ka karistumäärade tõstmisel.

Võimalik oleks kuriteokoosseise diferentseerida ka **kombineeritult**.

- Tulenevalt aine käitlemise eesmärgist saaks sätestada karmimad karistused aine levitamisele suunatud tegevuse eest ning leebemad karistused aine enda tarbeks käitlemise korral.
- Lisaks käitlemise eesmärgile saaks arvesse võtta, millisesse ainerühma kuuluvat ja/või millise ohtlikkusega ainet käideldi (vt lisa 2.4).

Eesti erineb kõikidest Põhjamaadest ja teistest Balti riikidest ning reast teistest EL liikmesriikidest sellega, et aine käitlemisega seotud kuriteo puhul on **korduvus** (kehtiv karistus samaliigilise kuriteo eest) automaatselt karistust raskendavaks asjaoluks koos eraldi karistumääradega.

- Korduvust kui karistust automaatselt raskendavat asjaolu ei kasutata narkootikumidega seotud kuritegude puhul seetõttu, et narkootiliste ainete tarvitajad rikuvad enda tarbimisharjumuse rahuldamiseks seadust korduvalt; samas aga nende teguviisi korduvus ei suurenda ohtu teistele isikutele rahvatervise kaitse kontekstis.
- Korduvuse kui karistust automaatselt raskendava asjaolu rakendamist saaks diferentseerida, jättes selle automaatselt rakenduvaks vaid rahvatervisele ohtlikemate käitlemisvormide puhul (nt aine alaealisele edasiandmist puudutavates kuritegudes ning aine tarvitamisele kallutamist puudutavates kuritegudes: KarS §-d 185–187).

Eestis on aine käitlemise kuriteo korral teo **grupiviisiline** toimepanek raskendav asjaolu koos eraldi koosseisuga. Teistest EL liikmesriikidest käsitlevad grupiviisilisust eraldi raskendava asjaoluna ligikaudu pooled.

- Karistusseadustiku üldosas (§ 58 lg 10) on süüteo toimepanemine grupi poolt juba karistust raskendava asjaoluna välja toodud, mistõttu võiks kaaluda grupiviisilisuse kui karistust automaatselt raskendava asjaolu sätestamist eriosas rahvatervist enam kahjustavate koosseisude puhul ja sealjuures ka nende koosseisude osas, kus seda praegu sätestatud pole (nt KarS §-d 186–187)
- Aine vähemohtlike käitlemisvormide puhul jääks teo toimepanemine grupiviisiliselt raskendavaks asjaoluks karistusseadustiku üldosa järgi ja seega kohtupraktika sisustada.

Suure koguse aine käitlemise puhul on koosseisuliseks raskendavaks asjaoluks teo toimepanemine **suure varalise kasu**⁵ saamise eesmärgil (KarS § 184 lg 2¹). Enamasti on niisugused kuriteod seotud väga suurte koguste ohtlike ainete käitlemisega.

- Narkootilise aine käitlemisest loodetava varalise kasu suurus on kaudne indikaator, mis võib osutada aine kogusele ja ohtlikkusele. Soovitav ja saadud varaline kasu pole otsene näitaja, mis iseloomustaks teo vahetut ohtlikkust rahvatervisele, vaid selleks on käideldud aine võimalik joovet tekitava mõju ulatus (inimeste arv, kellele see aine tekitaks narkojoobe). Lisaks on narkootiliste ainete tänavamüügi hind võrreldes raha väärtusega aastatega pigem langenud.⁶ Rahvatervise kaitse seisukohalt oleks esmatähtis arvestada aine ohtlikkust ning millises koguses ja kellele seda levitatakse, mitte niivõrd aine käitlemisest saadavat suurt varalist kasu.

⁵ KarS § 12¹ järgi on sellega tegu, kui süüteoga taotletav kasu ületab 40 000 eurot.

⁶ <https://epl.delfi.ee/artikkel/120217529/narkootikumide-hinnad-ei-astu-tavakaubandusega-sama-sammu>
https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2023/ppp_en

- Rahvatervise kaitse eesmärgist lähtudes saaks karistust raskendava asjaoluna kaaluda suure varalise kasu kõrval või selle asemel sätestada NPALS-is ka aine „väga suur kogus“ (nt kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt viiele tuhandele inimesele). Niisuguse koguse käitlemine ohtlikus vormis (aine edasiandmisele suunatud tegevused) oleks tavakoosseisust eraldi ja karmimalt karistatav (vt lisa 2.5).

Karistuste ülemmäärade muutmine suure tõenäosusega ei omaks karistuspoliitilist mõju, kuna ainete käitlemise eest mõistetakse praegu karistus valdavalt alammäära lähedale (mitte karistusmäärade keskmise järgi) ning ainuüksi ülempiiri tõstmine ilmselt seda praktikat arvestatavalt ei muudaks.

Ettepanekud

Käesolevas analüüsis tehtud ettepanekutest mõned on elluviidavad kehtivate õigusaktide raames ja lähtuvad senise karistuspraktika analüüsist, kuid osa eeldab seaduste muutmist. Ettepanekute täiendavad selgitused on leitavad lühikokkuvõttes ja sisupeatükkides.

1. Menetluspraktika muutmine kehtivate õigusaktide raames

- 1.1. Ringkonnaprokuratuuride (RP) menetluspraktikas suurte erinevuste vältimiseks tuleks suurendada kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamise osakaalu KrMS § 203 lõike 1¹ alusel nendes RP-des, kus seni on seda kasutatud suhteliselt vähe. Kuigi olemasolev valim selle meetme efektiivsuse hindamiseks retsidiivsusstatistika põhjal ei ole veel piisav, näitavad senised andmed, et kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamise osakaalu kõikidest menetlustest oleks otstarbekas suurendada.
- 1.2. Kriminaalmenetluse lõpetamise tingimused ühtlustada RP-de üleselt, et säiliks ühetaolisem menetluspraktika ning et hiljem saaks hinnata kohaldatud kohustuste mõju retsidiivsusele.

2. Ettepanekud, mille elluviimine eeldab seaduste muutmist

- 2.1. KrMS § 203 lõike 1¹ kohaselt tohib praegu kriminaalmenetluse tingimuslikult lõpetada ainult siis, kui isikul on juba eelnevalt diagnoositud sõltuvushäire. Kuna Eestis on narkootilisi ja psühhotropseid aineid tarvitavate isikute hulgas sõltuvushäire esinemine tugevalt aladiagnoositud, tuleks kaaluda selle piirangu tühistamist.
- 2.2. Rahvatervise kaitse seisukohalt kujutavad aine käitlemise erinevad vormid endast erineva potentsiaaliga ohtu. Seega tuleks eelkõige kaaluda suure koguse aine käitlemise puhul analoogilist diferentseerimist nagu see praegu on väikese koguse puhul: aine valdamine ja omandamine ilma edasiandmise eesmärgita kui vähemohtlik rikkumine oleks leebema karistusmääraga (teise astme kuritegu), võrreldes aine ükskõik mis vormis levitamisele suunatud käitlemisega (esimese astme kuritegu).
- 2.3. Narkootilisi või psühhotropseid aineid kergemas vormis ja ilma edasilevitamise eesmärgita käitleva (aine valdamine, omandamine) isiku eelnev karistus iseenesest ei suurenda ohtu rahvatervisele. Seetõttu tasub kaaluda aine käitlemise koosseisudes eelneva karistatuse kui karistust automaatselt raskendava asjaolu otstarbekust. Eelnev karistus peaks jääma raskendavaks asjaoluks vaid rahvatervisele selgelt ohtlikemate aine edasi levitamisele suunatud käitlemisvormide puhul; samuti alaealise vastu suunatud narkokuritegude puhul.

- 2.4. Karistust raskendava asjaoluna suure varalise kasu (KarS § 184 lg 2¹) kõrval või selle asemel tuleks kaaluda võimalust määratleda NPALS-is aine „väga suur kogus“, mis koos käitlemise ohtlikemate vormidega oleks tavakoosseisust eraldi ja karmimalt karistatav.
- 2.5. Aine suure koguse alampiiri oleks otstarbekas tõsta nii, et see kajastaks paremini koguseid, mida ainete regulaarselt tarvitajad igapäevaselt tarbivad: keskmiselt vastab niisugune kogus aine hulgale, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kolmekümnele inimesele.
- 2.6. Tuleks kaaluda karistusmäärade diferentseerimist sõltuvalt ainerühmast või aine ohtlikkusest, kuna väiksema sõltuvust tekitava potentsiaaliga ainerühmade või ainete puhul senisest leebema karistusmäära sätestamine ei kahjusta rahvatervise kaitsmise eesmärki, vaid hoopis võib aidata seda eesmärki saavutada. Erinevates riikides pole niisuguse diferentseerimise korral ega karistusmäärade vähendamisel ilmnenud negatiivset mõju (nende ainete tarbimise suurenemist). Karistusmäärade diferentseerimine võiks olla otstarbekas siiski vaid koos aine käitlemise eesmärgist lähtuvate muudatustega, mis tagaks rahvatervise parema kaitse ainete levitamise eesmärgil käitlejate eest.

Sissejuhatus ja eesmärk

2021. aastal kinnitas Vabariigi Valitsuse uimastiennetuse komisjon narkopoliitika valge raamatu, millega nähakse ette uimastipoliitika eesmärgid kuni aastani 2030⁷. Karistuspoliitika kujundamise peamise eesmärgina sõnastati, et karistuspoliitika peab tulevikus toetama narkootikumide tarvitamisega seotud tervisekahjude vähenemist. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2023–2027 nähakse uimastipoliitika tegevusena ette kaasajastada uimastipoliitika põhimõtted ning vaadata selleks üle karistuspoliitika, ennetusmeetmed ja sõltuvusravi võimalused⁸.

Uimastipoliitika kokkuleppes (valges raamatus) nähti ette, et riigi karistuspoliitikas peab leidma senisest parema tasakaalu ainete tarvitajate, sealhulgas sõltlastest õigusrikkujate ning narkootiliste ainetega kriminaalse tulu teenimise eesmärgil kauplejate, tarnijate ja vahendajate karistamisel. Karistuspoliitika eesmärk peab olema narkootikumide tarvitamise ja sellega kaasnevate kahjude vähenemise toetamine. Ühetaoline karistuspoliitiline lähenemine nii tarvitajatele kui ka kauplejatele, tarnijatele ja vahendajatele võib anda soovitud vastupidise tulemuse – narkootikumidega seotud kahju ühiskonnale suureneb.

Käesolevas analüüsis seati eesmärgiks analüüsida olukorda ja vajadusel teha ettepanekud muudatusteks järgmistes küsimustes:

- kuidas tagada paremini, et narkootiliste ainete käitlemise eest ette nähtud karistused oleksid enam seotud ainete käitlemise eesmärgi ja sellest põhjustatud laiemate ühiskondlike kahjudega;
- kas praegune määratlus „suur kogus“ narkootilist ainet⁹ (edaspidi lihtsustatult ka „kümme doosi“) võimaldab eristada ainet vaid enda tarbeks valdavaid isikuid nendest isikutest, kes tegelevad aine tootmisega, levitamisega ja kaubitsemisega, või vajab kehtiv piirmäär muutmist;
- kas ühetaoline karistussanktsioonide ülesehitus kõikide narkootiliste ja psühhotroopsete ainete osas on otstarbekas või tuleks karistumäärades arvesse võtta aine ohtlikkust või tuleks lähtuda aine kuulumisest ühte või teise narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirja.

Analüüsis kirjeldatakse viimaste aastate menetlus- ja karistuspraktikat narkootikumide ebaseadusliku käitlemisega seotud kuritegude puhul (KarS §-d 183–184), sh milliste ainete käitlemisega ja milliste tabatud kogustega olid kuriteod seotud. Käesolevas analüüsis ei käsitleta narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduses § 15¹ sätestatud väikeses koguses aine arsti ettekirjutuseta tarvitamise, ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest sätestatud väärtegusid.

Ainete käitlemisega seotud kuritegude toimepanijate retsidiivsuse hindamisel võetakse vaatluse alla, kas kriminaalasja lahendamise viisil (karistamine või kriminaalmenetluse tingimuslik lõpetamine) on mõju korduvkuritegevusele ja kas sellest lähtuvalt on võimalik anda menetluse osapooltele karistuspoliitilisi soovitusi. Lisaks analüüsitakse võimalusi diferentseerida kuriteokoosseise narkootiliste ja psühhotroopsete ainete või ainerühmade kaupa ning kas oleks otstarbekas muuta senist suure koguse piirmäära. Täiendavalt hinnatakse, kas oleks otstarbekas diferentseerida aine käitlemisega seotud kuritegusid lähtuvalt niisuguse tegevuse eesmärgist ja mis oleks selle võimalikud mõjud.

⁷ Eesti narkopoliitika aastani 2030. <https://www.siseministeerium.ee/media/1617/download>

⁸ https://www.riigiteataja.ee/akti/3171/0202/3003/VV_k131_lisa_13102023.pdf#, p 11–10.

⁹ Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 3¹ lg 3 järgi on suur narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele.

Andmestik ja metoodika

Info narkootikumidega seotud kuritegude regulatsioonidest välisriikides pärineb Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse (EMCDDA) avalikest andmeallikatest.¹⁰ Narkootikumide käitlemise kuritegude menetlus- ja karistuspraktikat vaadeldi viimase nelja aasta (2020–2023) osas.

Retsidiivsust vaadeldi KarS § 184 eest karistatud isikutel kolme sihtrühma puhul: isikud, kelle suhtes kriminaalmenetlus lõpetati karistuse ebaotstarbekuse tõttu KrMS § 203 lõike 1¹ alusel; kohtus süüdi mõistetud isikud, kes vabastati karistusest täielikult tingimisi; vanglast vabanenud isikud, arvestades vanglast vabanemise viisi (kas vanglas kanti ära kogu karistus või vaid osa sellest). Vaadeldakse kahe aasta retsidiivsust, mis näitab inimeste osakaalu, kes pärast menetluse lõpetamist, kohtus süüdi mõistmist või vanglast vabanemist niisugusele sündmusele („lähtesündmus“) järgnenud kahe aasta jooksul mõisteti jõustunud kohtuotsusega süüdi uues sama liiki või mistahes liiki kuriteos. Valim moodustati isikutest, kes 2020. aastal mõisteti süüdi KarS § 184 kuriteo eest ja hakkasid kandma karistust vabaduses või vabanesid KarS § 184 kuriteo eest vanglast. KrMS § 203 lõike 1¹ puhul moodustati suurema andmehulga saamise eesmärgil valim isikutest, kelle suhtes kriminaalmenetlus lõpetati 01.07.2019–29.11.2021.

Analüüsi koostamiseks viidi läbi narkokuritegusid menetlevate prokuröride veebiküsitlus, millele vastas 27 prokuröri ehk valdav osa neist, kes igapäevaselt narkokuritegude menetlusi läbi viivad.

Välisriikide praktika ainete klassifitseerimisel ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja ainerühmade nimekirjade koostamine ja ainete jagunemine Eestis

Üldine seadusandlik raamistik EL liikmesriikidele narkootiliste ja psühhotroopsete ainete seotud süütegude reguleerimiseks tuleneb Euroopa Nõukogu raamotsusest 2004/757/JSK, millega kehtestati miinimumsätted kuritegude tunnuste ja karistuste kohta ebaseadusliku uimastikaubanduse valdkonnas¹¹. Need sätestavad, et kõik narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemisega seotud tegevused, mis on suunatud aine edasisele levitamisele, peavad olema karistatavad. Liikmesriikide pädevuses on määratleda, kuidas on reguleeritud isikliku tarbimisega seotud aine käitlemise vormid. Raamotsus 2004/757/JSK sätestab, et keelatud peab olema kõikide ainete käitlemine, mis kuuluvad narkootiliste ainete nimekirja ÜRO 1961. aasta narkootiliste ainete ühtse konventsiooni¹² ja ÜRO 1971. aasta psühhotroopsete ainete konventsiooni¹³ järgi keelatud ainete nimekirja.

Seega ei ole liikmesriikidel rahvusvaheliste lepingute järgi õigust legaliseerida mõne narkootilise aine käitlemist aine levitamise eesmärgil. Küll on liikmesriikidel õigus siseriikliku õigusega määratleda, millisel viisil on erinevad keelatud ained ja nende käitlemine karistusõigusega seonduvalt diferentseeritud.

Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja ainerühmadega seotud süütegude seadusandluse ja menetluspraktika järgi jagunevad Euroopa ja Põhja-Ameerika riigid kolme rühma (vt tabel 1):

- karistuse määramisel aine liiki ei arvesta;
- arvestatakse aine kahjulikkust või riskiastet, kuid seadustes konkreetseid aineid ei nimetata ja kahjulikkust või ohtlikkust ei ole määratletud;

¹⁰ https://www.emcdda.europa.eu/index_en

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32004F0757>

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/13081833>

¹³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13082019>

- süüteod on klassifitseeritud lähtuvalt aine rühmast või konkreetsest aine(st) liigist, st on fikseeritud nimekiri või konkreetne aine, nt kanep. Teistest erineb Suurbritannia praktika, kus ained on ohtlikkuse järgi jaotatud kolme rühma ja narkootilisi aineid diferentseeritakse enam kui ainult kanepit puudutavalt¹⁴; sealjuures osad narkootilised ained (nt GHB) loetakse madala riskitasemega ja amfetamiin keskmise riskitasemega narkootiliseks aineks.

Eestis on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete liigitus sätestatud sotsiaalministri määrusega „Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad ning nende ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemine“¹⁵.

- **Narkootiliste ainete** alla liigituvad tavaliselt ained, mis tekitavad sõltuvust ja on tervisele ohtlikud. Tegu on kuritarvitatavate ainetega, mis tekitavad palju terviseprobleeme ning neil puudub tavaliselt meditsiiniline väljund või on see väga piiratud. Meditsiiniliselt on need ained kasutatavad tugevate valuvaigistite ja opioidanesteetikumidena. Eestis kuuluvad need ained I–II ja V–VI nimekirja.
- **Psühhotroopsed ained** on ravimitena kasutatavad, toime on sageli leebem, sõltuvust tekitav potentsiaal on väiksem. Eestis kuuluvad need ained III ja IV nimekirja, olenevalt ainegrupist ja sõltuvust tekitavast potentsiaalist. Arst kirjutab neid välja retseptravimina.

Tabel 1. Karistusnormide seotus narkootiliste ja psühhotroopsete ainete diferentseerimisega riigisiseses õiguses Euroopa ja Põhja-Ameerika riikides

I rühm Karistus sõltub aine liigist (on fikseeritud nimekiri või konkreetne aine; näidatud aine liigi eristamise alus: üksikud ained või ainerühmad)		II rühm Tuleb/võib arvestada kahjulikkust või riskiastet (aineid ei nimetata, sisustatakse kohtupraktikas)	III rühm Karistus aine liiki ei arvesta (seda võidakse teha, kuid pole üldreegel)
Austria	narkootilised ained, psühhotroopsed ained	Bulgaaria	Belgia
Holland	I/II	Hispaania	Eesti
Portugal	I–III, IV, V–VI	Itaalia	Horvaatia
Slovakkia	kanep/muu	Kreeka	Iirimaa
Suurbritannia	A/B/C	Norra	Leedu
Kanada	I–V	Rootsi	Läti
USA rida osariike	kanep/muu	Rumeenia	Poola
		Soome	Prantsusmaa
		Šveits	Saksamaa ¹⁶
		Taani	Sloveenia
			Tšehhi
			Ungari

Ainete liigituses on Eestis lähtutud ÜRO 1961. aasta narkootiliste ainete konventsioonist ja ÜRO 1971. aasta psühhotroopsete ainete konventsioonist, milles kummaski on neli nimekirja.

¹⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/controlled-drugs-list--2/list-of-most-commonly-encountered-drugs-currently-controlled-under-the-misuse-of-drugs-legislation>

¹⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/128022023013>

¹⁶ Saksamaa on liikumas I rühma riikide hulka, kus eriregulatsioon kehtestatakse kanepi omamisele ja kasvatamisele kuni teatud ainehulgani. <https://www.err.ee/1609262520/saksa-parlament-haaletas-kanepi-legaliseerimise-poolt>

Eestis on ained jaotatud kokku kuude nimekirja järgmiste tunnuste alusel:

- I nimekiri – narkootilised ained, mille käitlemine on keelatud (v.a erandjuhud) ja millel meditsiinilist kasutust pole;
- II nimekiri – narkootilised ained, millel on meditsiiniline eesmärk;
- III nimekiri – psühhotroopsed ained või narkootilised ained preparaatides alates teatud kontsentratsioonist¹⁷;
- IV nimekiri – psühhotroopsed ained;
- V nimekiri – narkootilised ained, mis omavad otstarvet tööstuses;
- VI nimekiri – narkootilised ja psühhotroopsed nn uued psühhoaktiivsed ained.

Uute ainete keelustamist võivad Eestis algatada erinevad osapooled. Ettepaneku aine kandmiseks keelatud ainete nimekirja teeb Ravimiamet. Ettepaneku kavand kooskõlastatakse Tervise Arengu Instituudi ja Eesti Kohtuekspertiisi Instituudiga ning see esitatakse Sotsiaalministeeriumile. Aine keelatud aine nimekirja kandmisest teavitatakse Euroopa Komisjoni. Aine kuulub keelatud ainete nimekirja pärast sotsiaalministri määruse „Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad ning nende ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemine“ muudatuse avaldamist Riigi Teatajas. Ligikaudu võtab kogu protsess aega 12 nädalat.

Ainekoguste määratlemisel väiksena või suurena on riikidel iseseisev otsustuspädevus. On riike, kus aluseks on võetud nn tavapärane nõ usutav kogus, mille puhul võib eeldada, et inimene võib omada seda enda tarbeks. Teistes liikmesriikides, sh Eestis on koguseline piirmäär kehtestatud selle järgi, milline kogus ainet tekitab narkojoobe keskmisele inimesele. Niisugust lähenemist (lähtumine keskmisest inimesest, mitte nt pikaajalisest või regulaarsest narkootikumide tarvitajast) on korduvalt rõhutanud ka Riigikohus oma lahendites.¹⁸

Enamlevinud ainete kogused, millest piisab joobe tekitamiseks kümnele inimesele on Eestis ekspertarvamusega määratletud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi poolt (vt lisa 1). Konkreetsete ainete puhul ei erine suure koguse piirmäärad Eestis märkimisväärselt teiste EL liikmesriikide vastavatest piirmääradest.¹⁹

Võrdlus lähiriikide seadusandlusega

Järgnevalt võrreldakse peamiste narkootikumidega seotud kuritegude eest ette nähtud karistusi Eestis ning teistes Balti riikides ja Põhjamaades. Võrdlused on ligikaudsed, kuna süütegude määratlus, aine väikese/suure koguse piir ning karistuse mõistmisel arvesse võetavad asjaolud eri riikides erinevad. Siinkohal ei arvestata rikkumisi, mille puhul on tegu aine väikeses koguses valdamisega enda tarbeks (võrreldavad Eesti NPALS § 15¹ rikkumisega).

Tuleb rõhutada, et kuna tegelikust karistuspraktikast teistes riikides ülevaade puudub (neid andmeid Euroopa Narkootikumide ja Narko- ja Seirekeskus ei kogu), siis ainuüksi seaduses sätestatud karistumäärad ei luba selle kohta teha mitte mingeid järeldusi.²⁰

¹⁷ Puhtal kujul oleksid III nimekirja psühhotroopsed ained koguses üle 100 mg kõik narkootilised ained.

¹⁸ Riigikohtu lahend nr. 3-1-1-23-10 (p 13). <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-1-1-23-10>

¹⁹ https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/threshold-quantities-for-drug-offences/html_en

²⁰ Nt on sarnaselt Eestile ka Soomes tegelikud karistused olnud valdavalt alammäära lähedal. 2022. aastal oli raske narkokuriteo (*törkeä huumauserikos*) eest mõistetud vanglakaristuste mediaan 1,9 aastat (reaalse vangistuse puhul 3,0 ja tingimisi vangistuse puhul 1,3 aastat); samas on võimalik karistusvahemik 1–10 aastat (vt ka tabel 2). https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syyttr/statfin_syyttr_pxt_13r7.px

- Aine käitlemise eest **edasiandmise eesmärgita** on Eestis võimalik mõista märksa pikem vangistus kui lähiriikides: Eestis kuni 10 aastat esmakordse rikkumise korral, Soomes kuni 2 aastat, Rootsis kuni 3 aastat, Norras kuni 2 aastat, Taanis kuni 2 aastat, Lätis kuni 3 aastat ja Leedus kuni 2 aastat.
- Aine vahendamise, müügi jms **edasiandmise eesmärgil** käitlemise eest on Eestis esmakordse rikkumise korral võimalik karistus samuti kuni 10 aastat, mis ei erine lähiriikide karistumääradest sarnastel juhtudel.
- Kuriteo toimepanemine **grupis** on lisaks Eestile ka mõnes lähiriigis seaduses välja toodud kui raskendav asjaolu (Soome, Läti).
- Eesti on siinse piirkonna riikide seas ainus, kus **korduvus** on automaatselt karistust raskendav asjaolu.

Põhjamaad kuuluvad riikide hulka, kus seaduses ei ole karistumäärad seotud konkreetse ainerühmaga või ainega (II rühm tabelis 1). Samas tuuakse karistusõiguses välja, et karistuse määramisel tuleb/võib arvestada aine kahjulikkust või riskiastet (konkreetseid aineid ei nimetata, kuid sisustatakse kohtupraktikas).

Eesti eristub lähiriikidest (ja valdavast osast teistest EL riikidest) sellega, et narkootikumide käitlemisega seotud kuriteo eest on teatud juhtudel võimalik eluaegne vangistus. Samas ei ole seda karistust kordagi kohaldatud.

Mõnedes riikides saab karistuse määramisel arvesse võtta süüdlase **sõltuvushäire olemasolu**; seda eeskätt juhul, kui tegu on aine tarvitamisega või enda tarbeks valdamisega. Aine levitamisele suunatud käitlemise korral ei ole sõltuvushäire automaatselt karistust välistav või seda mõjutav asjaolu, vaid seda võidakse võtta arvesse karistusalternatiivide kohaldamisel (sarnaselt Eesti KarS §-ga 69², mille kohaselt saab kuni kaheaastase vangistuse asendada sõltuvusraviga).

Tabel 2. Eestis ja lähiriikides narkootikumidega seotud kuritegude eest ette nähtud karistused²¹

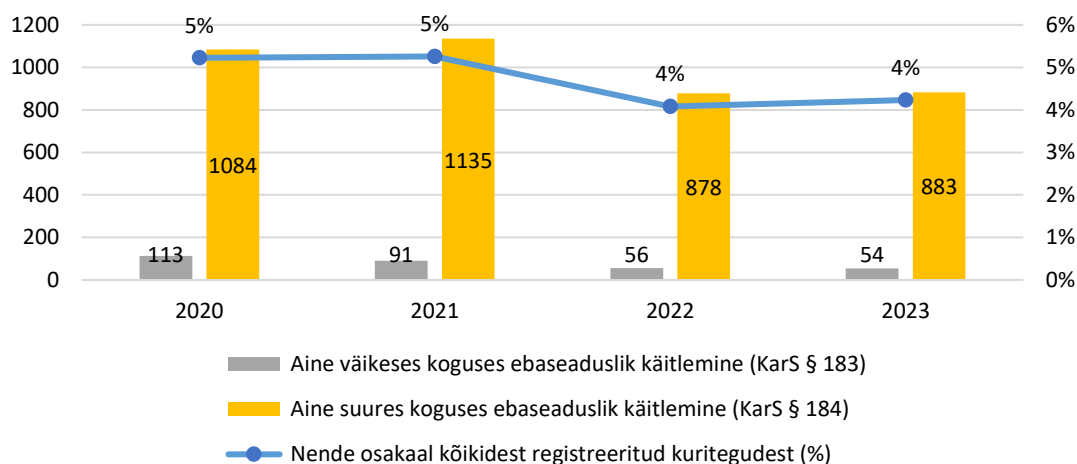
Tabel ei kajasta karistusi aine väikeses koguses valdamise eest enda tarbeks. Eesti puhul kirjeldatakse vaid KarS §-des 183 ja § 184 sätestatud karistusi.

	Aine käitlemine edasiandmise eesmärgita	Aine käitlemine edasiandmise eesmärgil
Eesti	Vangistus 1–10 a; korduv/grupis 3–15 a.	Väike kogus: rahaline karistus või vangistus kuni 3 a; korduv/grupis rahaline karistus või vangistus kuni 5 a. Suur kogus: vangistus 1–10 a; korduv/grupis 3–15 a; suure varalise kasu eesmärgil 6–20 a või eluaegne vangistus.
Soome	Rahatrahv või vangistus kuni 2a.	Vangistus kuni 2 a. Väga ohtliku narkootilise aine või suure koguse, suure rahalise kasu, organiseeritud grupi, alaealistele levitamise, mitme inimese elu/tervise tõsise ohustamise korral või kui tegu hinnatakse muul viisil raskeks: vangistus 1–10 a.
Rootsi	Vangistus kuni 3 a.	Vangistus kuni 3 a. Uimasti liik, kogus ja muud asjaolud on vähetähtsad (pisikuritegu): vangistus kuni 6 k. Raske kuritegu (suures ulatuses, eriti suures koguses ainet või eriti ohtlik aine): vangistus 2–7 a. Erakordselt raske kuritegu (suures mahus, erakordselt suurtes kogustes või erakordselt ohtliku või ebaausa olemusega): vangistus 6–10 a.
Norra	Rahatrahv ja/või vangistus kuni 2 a.	Vangistus kuni 2 a. Raske kuritegu (arvestades aine tüüpi ja kogust): vangistus kuni 10 a. Suur kogus: vangistus 3–15 a. Eriti raskendavad asjaolud: vangistus kuni 21 a.
Taani	Vangistus kuni 2 a.	Vangistus kuni 2 a. Suur kogus (suurele hulgale inimestele tarnimine ja suure tulu eesmärgil): vangistus kuni 10 a; eriti ohtliku aine olulise koguse puhul kuni 16 a.
Läti	Vangistus kuni 3 a.	Vangistus 2–8 a. Grupi poolt: vangistus 3–10 a. Suur kogus või organiseeritud grupp: vangistus 5–15 a.
Leedu	Rahatrahv 1 900–76 000 eurot, arest (15–90 päeva) või vangistus kuni 2 a.	Vangistus 2–8 a. Suur kogus: vangistus 8–10 a. Väga suur kogus: vangistus 10–15 a.

²¹ https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/content/drug-law-penalties-at-a-glance_en

Narkootikumidega käitlemisega seotud kuriteod Eestis

Narkootikumide käitlemisega seotud kuritegude üldarv ei ole viimase 20 aasta jooksul oluliselt muutunud. Aastas registreeritakse ligikaudu 1000 aine käitlemisega seotud kuritegu. Seni on enim kuritegusid registreeritud 2017. aastal (ligikaudu 1400). Aine suures koguses käitlemise kuritegusid (KarS § 184) registreeritakse ligikaudu 15 korda enam kui väikeses koguses käitlemist (KarS § 183).

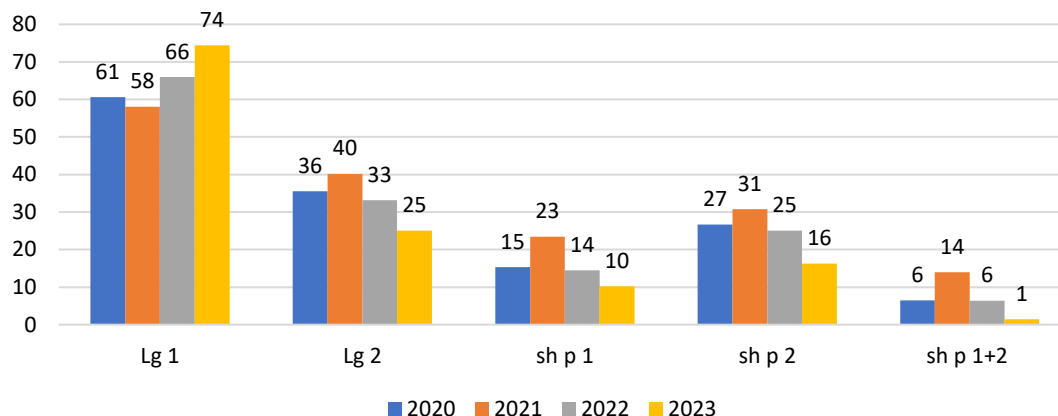
Joonis 1. Narkootikumidega käitlemisega seotud registreeritud kuritegude arv 2020–2023; nende osakaal kõikidest registreeritud kuritegudest (%)

KarS § 183 registreerimispraktika on kahe viimase aastaga muutunud: kui 2020–2021 registreeriti niisugustest kuritegudest ligikaudu 2/3 lõike 1 alusel, siis 2022–2023 ligikaudu 90%. See näitab, et suurem osakaal on juhtumitel, kus aineid käitleb varem karistamata ja üksi tegutsev isik.

KarS § 184 kuriteos kahtlustatavatest 2/3 on ilma eelneva karistuseta samaliigilises kuriteos ning 1/3 kas kehtiva karistusega või grupis aine käitlejad või samaaegselt mõlemat. 2020–2023 kahtlustuse saanud isikute seas oli erinevatel aastatel 16–31% neid, keda kahtlustati aine suures koguses käitlemise kuriteos eelneva samaliigilise süüteo eest mõistetud karistuse kehtivuse ajal. Grupiviisiliselt pandi samal perioodil toime 10–23% kuritegudest.

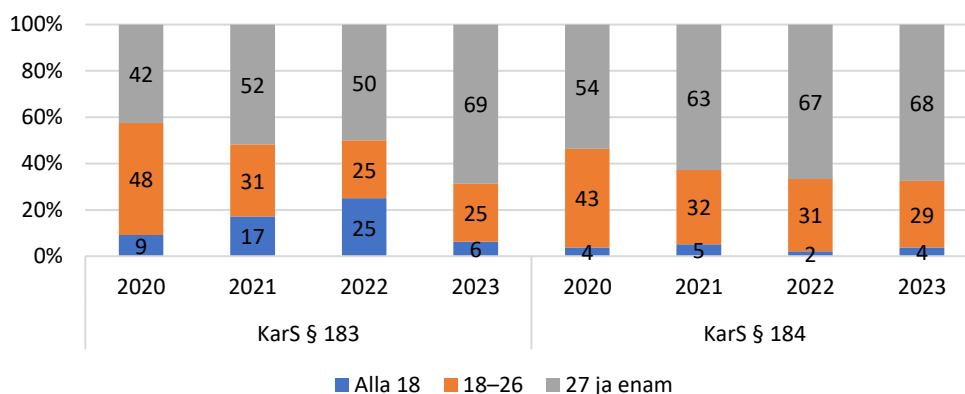
Suure varalise kasu saamise eesmärgil toime pandud kuritegusid (KarS § 184 lg 2¹) on olnud alla kümne juhtumi aastas. Riigikohus on osundanud²², et suure varalise kasu alusel rangema karistusnormi loomine KarS §-ga 184 kaitstava õigushüve seisukohalt ei pruugi olla kõige eesmärgipärasem. Riigikohus märgib, et ainult käideldud puhta aine koguse järgi on võimalik hinnata, kui suurele hulgale inimestele oleks käideldud narkootilisest ainest narkojoobe tekitamiseks piisanud ja kui ulatuslikult süüdlane sellise teoga rahvatervist ohustas.

²² Riigikohtu lahend 1-18-2232, p 75–79. <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asiaNr=1-18-2232/179>

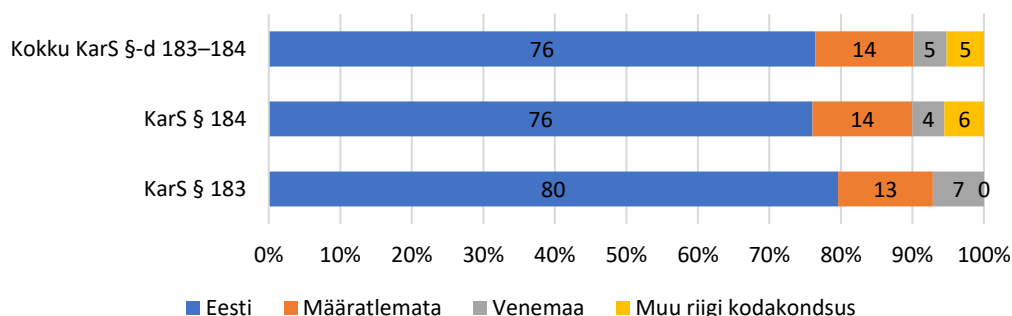
Joonis 2. KarS § 184 kuritegude protsentuaalne jaotus lõigete ja punktide järgi 2020–2023 (vastava kvalifikatsiooniga kuritegude osakaal kõigest sama paragrahvi järgi registreeritud kuritegudest; lõike 2 punktid 1 ja 2 võivad esineda samaaegselt; %)

Narkootikumide käitlemisega kuritegude toimepanijaist 90% on olnud mehed. Karistatute seas on viimastel aastatel vähenenud alaealiste ja noorte osakaal ning kasvanud täisealiste osakaal.

Joonis 3. Narkootikumide käitlemisega seotud kuritegudes 2020–2023 süüdi mõistetute vanus (%)

Aastatel 2020–2023 registreeritud narkootilise ja psühhotroopse ainete käitlemise kuritegudest ligikaudu 3/4 olid toime pannud Eesti kodanikud; 14% määratlemata kodakondsusega isikud ning ligikaudu 10% Venemaa ja muude riikide kodanikud.

Joonis 4. Narkootikumide käitlemisega seotud kuritegudes 2020–2023 süüdi mõistetute kodakondsus (%)

Menetlus- ja karistuspraktika aine käitlemisega seotud kuritegudes 2019–2023

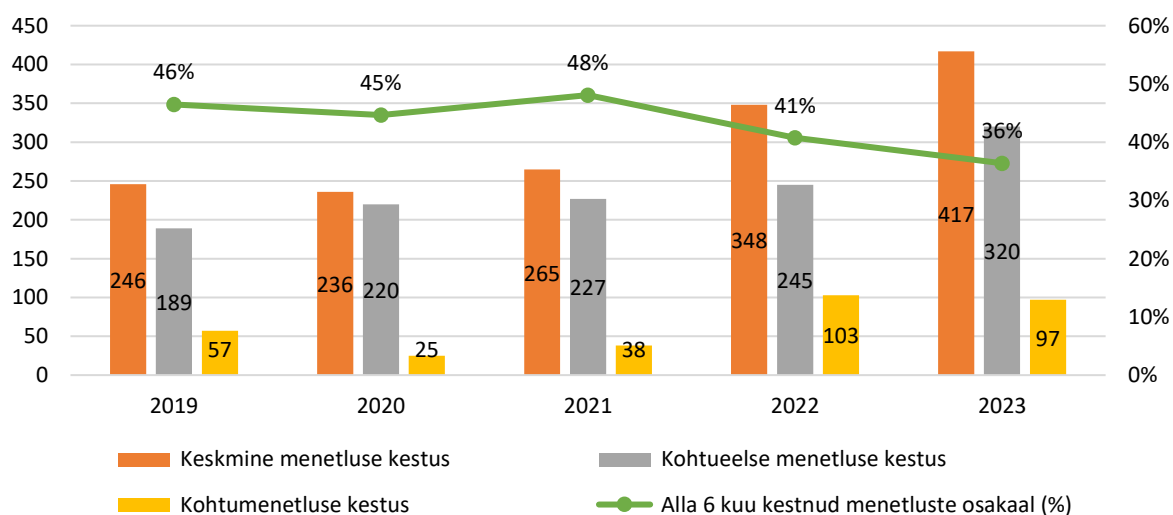
Narkootikumide käitlemisega seotud kuritegudest ligikaudu 2/3 lõpeb kohtumenetlusega ja 1/3 lõpetatakse kriminaalmenetluse seadustikus toodud alustel. Kriminaalmenetluse lõpetatakse enamasti kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnmisel või kuriteo toime pannud isiku tuvastamatuse tõttu.

Tabel 3. KarS §-de 183–184 kuritegudes kohtueelse menetluse tulemused ja kohtusse saadetud asjades kohtumenetluse liik, 2019–2023 (% lõpliku menetlusotsuse saanud kuritegudest)

		Kuritegusid	Osakaal (%)
Kriminaalmenetluse lõpetamise alus	Kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu	859	16,4
	Kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnmisel	712	13,6
	Karistuse ebaotstarbekuse tõttu	143	2,7
	Alaealise toimepanija korral	57	1,1
	Avaliku menetlushuvi puudumise korral	30	0,6
	Seoses isikult tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisel saadud abiga	6	0,1
Kohtumenetluse liik	Kokkulepe	2459	47,0
	Üldmenetlus	919	17,6
	Lühimenetlus	44	0,8

Keskmine narkootilise aine käitlemise kuriteo menetlusaeg (kohtueelne menetlus ja kohtumenetlus kokku) on viimase viie aastaga suurenenud ligikaudu 40%: 8 kuult 14 kuule, kusjuures päevade arvu järgi on rohkem pikenenud kohtueelne menetlus.

KrMS §-s 126³ kirjeldatud jälitustoiminguid tehakse ligikaudu 15% KarS § 184 kuriteoga seotud kriminaalmenetlustes, kusjuures ühe kriminaalasja raames tehakse keskmiselt ligikaudu 20 toimingut.

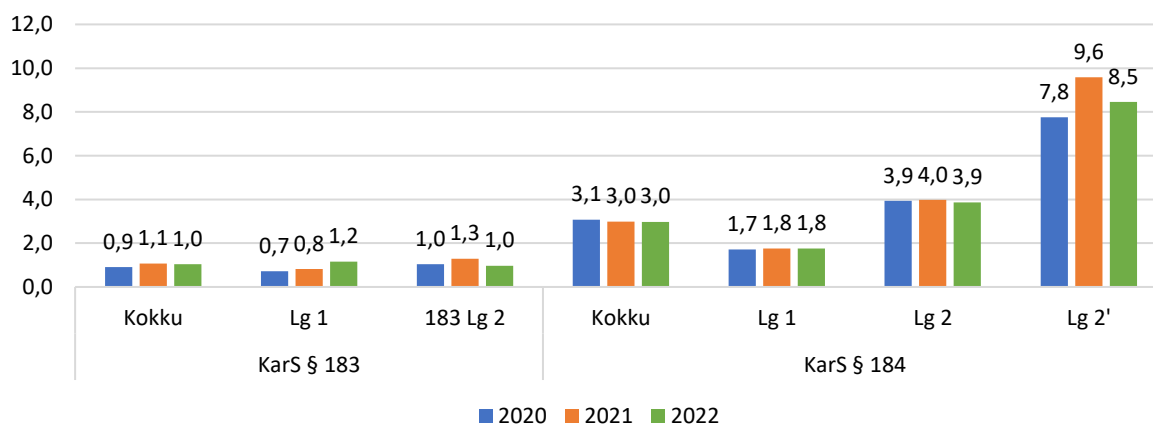
Joonis 5. KarS §-de 183–184 kuritegudes kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse pikkus (päevades) ning kokku alla 6 kuu kestnud menetluste osakaal, 2019–2023 (%)

2020–2022 olid kriminaalmenetlusega seotud rahalised kulud KarS § 184 kuriteos süüdimõistetu jaoks keskmiselt 2569 eurot. Menetluskuludest ligikaudu moodustas 2/3 sundraha ning ülejäänud osa kaitsjatasu ja aine ekspertiisikulud.

Karistusseadustiku §-de 183–184 kuritegude eest aastatel 2020–2022 mõistetud karistused on keskmiselt märkimisväärselt lühemad kui seaduses ette nähtud sanktsioonivahemiku keskmine.

- KarS § 183 lõike 1 puhul saab mõista rahalise karistuse või vangistuse kuni kolm aastat (vahemiku keskmine 18 kuud), tegelik mõistetud keskmine vangistus on 11 kuud. Rahaline karistus moodustas mõistetud karistustest 6%.
- KarS § 183 lõike 2 puhul saab mõista rahalise karistuse või vangistuse kuni viis aastat (vahemiku keskmine 2,5 aastat), tegelik mõistetud keskmine vangistus on üks aasta ja üks kuu.
- KarS § 184 lõike 1 puhul on ette nähtud vangistus 1–10 aastat (vahemiku keskmine 5,5 aastat), tegelik mõistetud keskmine vangistus on üks aasta ja 10 kuud ehk märksa lähemal alammääradele kui sanktsioonivahemiku keskmisele.
- KarS 184 lõike 2 puhul on ette nähtud vangistus 3–15 aastat (vahemiku keskmine 9 aastat), tegelikult mõistetud keskmine vangistus on ligikaudu 4 aastat.

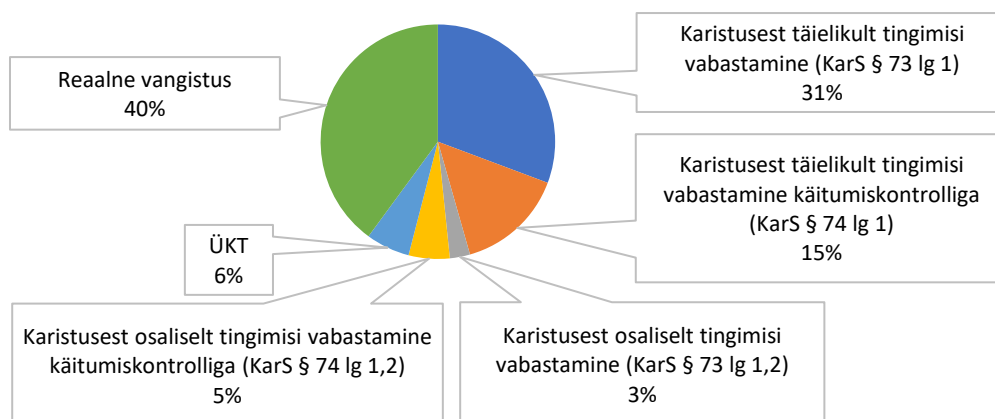
Eelnevast võib järeldada, et kui olemasolevaid kuriteokoosseise diferentseerida ja neist mõnede puhul karistumäärasid muuta, siis praegune karistuspraktika toetab karistumäärade langetamist pigem alammäärade osas. Kehtivate ülemmäärade langetamine ei omaks mõistetavate karistuste osas tõenäoliselt kuigivõrd suurt mõju, arvestades väljakujunenud praktikat mõista karistus suhteliselt lähedale sanktsioonivahemiku alammääradele.

Joonis 6. KarS §-de 183–184 kuritegudes 2020–2022 mõistetud vangistuse keskmine pikkus aastates

Ligikaudu pooltele KarS § 184 kuriteo eest karistatutele mõistetakse karistuseks reaalne vangistus; 1/3-le tingimisi vangistus ilma käitumiskontrollita ja kokku 20%-le nn šokivangistus²³, üldkasulik töö või tingimisi vangistus koos käitumiskontrolliga.

²³ Šokivangistuse all mõeldakse KarS § 74 lõike 2 alusel mõistetud vangistust, millest vaid osa tuleb realselt ära kanda. Vanglas realselt ärakandmisele kuuluv osa ei ületa 12 kuud.

Joonis 7. KarS § 184 kuriteo eest 2020–2022 mõistetud karistuste liigiline jaotus (%)

Kõikidest süüdimõistetutest vanglas 25% kannab karistust narkootikumidega seotud kuritegude eest, olles sellega raskeima kuriteo järgi arvestatuna suurima osakaaluga süüdimõistetute grupp. Reaalset vangistust kannavad suurema tõenäosusega süüdimõistetud, kes on käidelnud narkootilisi ja psühhotroopseid aineid grupis. Kriminaalhooldusel on suurem nende süüdimõistetute osakaal, kes on narkootikumide käitlemisega seotud kuriteo toime pannud eelneva samaliigilise kuriteo eest mõistetud karistuse kehtivuse ajal. Arvestades süüdimõistetute vahelisi kontakte vanglas võib reaalne vangistus suurendada tõenäosust, et uus samaliigiline ainete käitlemisega seotud kuritegu sooritatakse juba grupiviisiliselt.

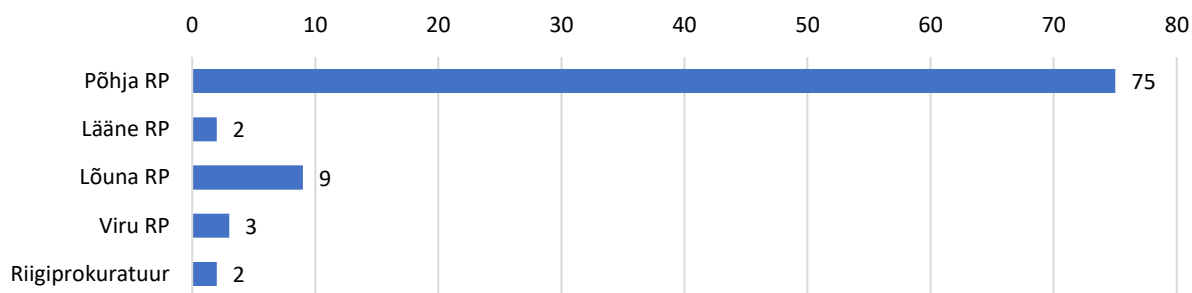
Tabel 4. KarS § 184 kuriteo kui raskeima kuriteo eest kriminaalhooldusel karistust kandvad ja reaalselt vanglakaristust kandvate süüdimõistetute jaotus 2023. aasta lõpul (% isikute koguarvust kummaski rühmas)

	Vanglas	Kriminaalhooldusel
184 lg 1	10%	27%
184 lg 2 p 1	45%	31%
184 lg 2 p 2	32%	40%
184 lg 2 ¹	13%	2%

2019. aastal jõustus kriminaalmenetluse seadustiku muudatus (KrMS § 203 lg 1¹), mille kohaselt saab kohus kriminaalmenetluse tingimuslikult lõpetada, kui kahtlustatavat või süüdistatavat isikut võib sõltuvushäire ravimise või selle häire kontrolli all hoidmisega mõjutada edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest.

KarS § 184 lõike 1 puhul kasutatakse kriminaalmenetluse tingimuslikku lõpetamist Põhja RP-s ligikaudu 20% juhtudel; samas Lääne RP-s ja Viru RP-s kasutatakse sarnast praktikat vaid üksikutel juhtudel. Kuigi süüdlasel ei ole õigus nõuda kriminaalmenetluse tingimuslikku lõpetamist, tingib sedavõrd erinev menetluspraktika olukorra, kus kohaldatav sanktsioon ei sõltu mitte niivõrd süü suurusest vaid sellest, millise ringkonnaprokuratuuri tööpiirkonnas süütegu toime pandi.

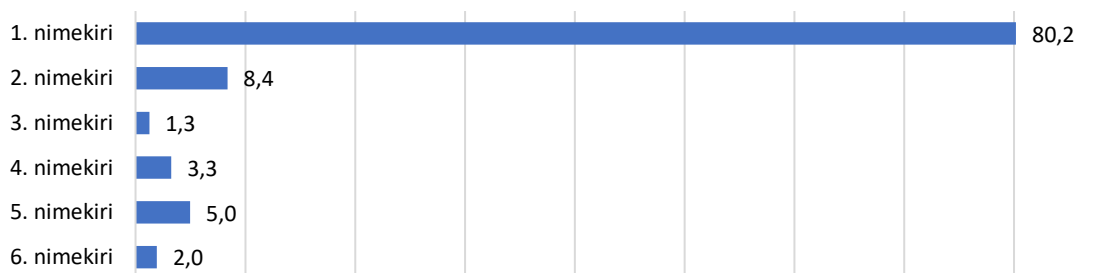
Kriminaalmenetluse tingimuslikul lõpetamisel kasutab prokuratuur reeglina praktikat, kus süüdlasele määratakse järgmised kohustused: sõltuvusravi vajaduse hindamine; ravivajaduse ilmnemisel sõltuvusravi läbimine, osalemine narkootiliste ainete tarvitajatele mõeldud sotsiaalprogrammis SÜTIK; kohustus mitte omada, vallata ega tarvitada narkootilisi ega psühhotroopseid aineid (v.a arsti ettekirjutusel nt asendusravil). Kohustuste täitmise perioodiks määratakse reeglina üks aasta.

Joonis 8. KarS § 184 kuritegudes KrMS § 203 lõike 1¹ alusel 2020–2022 tingimuslikult lõpetatud kriminaalmenetluste arv ringkonnaprokuratuuride kaupa

Narkootiliste ja psühhotropsete ainete käitlemise kuriteod ainerühmade ning aine liigi ja koguse järgi

Narkootiliste ja psühhotropsete ainete nimekirjade järgi oli aastatel 2020–2022 narkootikumide käitlemisega seotud kuritegudest 80% seotud I nimekirja ainetega (narkootilised ained, millel puudub meditsiiniline kasutus) – vt joonis 9.

Joonis 9. KarS §-de 183–184 kuritegudes käideldud aine kuuluvus keelatud aine nimekirjadesse (kriminaalmenetluse käigus 2020–2022 leitud ainete ekspertiiside jaotus EKEI andmetel; %)

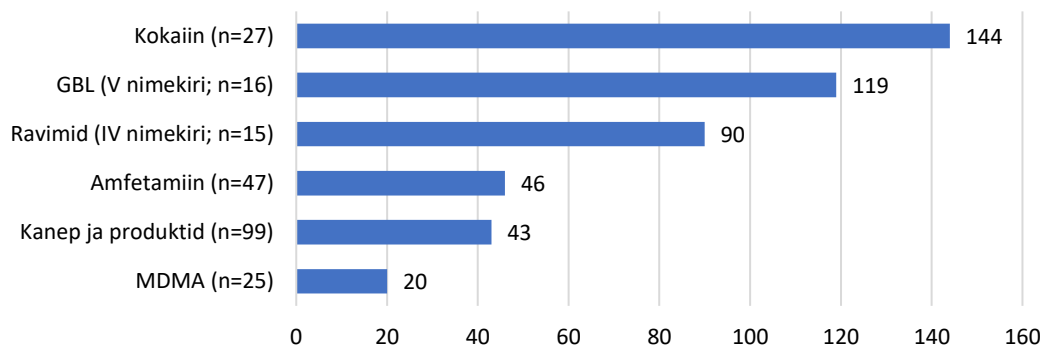
Järgnevalt tuuakse andmed kriminaalmenetluses enamlevinud ainetest (näidatakse ainega seotud ekspertiiside osakaal vastava nimekirja ainetega seotud ekspertiiside koguarvust).

- I nimekiri: 49% marihuaana, 28% amfetamiin, 8% MDMA, 5% kanep, 3% metamfetamiin.
- II nimekiri: 82% kokaiin, 5% metadoon, 3% buprenorfiin.
- III nimekiri: 61% tetrahüdrokannabinool, 23% tramadool.
- IV nimekiri: 37% alprasolaam, 28% modafiniil, 12% diasepaam.
- V nimekiri: pea kõik leitud ekspertiisid puudutasid gammabütürolaktooni ehk GBL-i.
- VI nimekiri: 47% katinooni derivaadid, 28% karfentanüül.

Enamlevinud ainete puhul leiti ligikaudne keskmine dooside arv²⁴ ühe KarS § 184 kriminaalasja kohta, milles 2021–2022 jõustus süüdimõistev kohtuotsus ja mille puhul olid olemas andmed konfiskeeritud ainetest (andmestik ei hõlma neid kohtuotsuseid, milles täpne info konfiskeeritud ainetest puudus). Joonisel 10 näidatakse dooside arvu mediaan ühes kriminaalasjas (samas kriminaalasjas võis esineda erinevaid aineid). Aritmeetilisi keskmisi ei näidata, kuna neid mõjutavad oluliselt üksikud juhtumid, kus tabatud aine kogused ulatuvad tonnidesse²⁵.

²⁴ „Keskmine doos“ = keskmine ühekordne kogus (vt lisa 1). Siinkohal arvestati leitud aine kogust ning olenevalt aine liigist ka keskmist puhta aine kontsentratsiooni. Andmed on ligikaudsed ning mittetäielikud.

²⁵ <https://www.emta.ee/uudised/mta-tootajad-pidasid-kinni-viimaste-aastate-rekordkoguse-kokaiini>

Joonis 10. Keskmine dooside arv (mediaan) enamlevinud ainete puhul ühe KarS § 184 kriminaalasja kohta, milles 2021–2022 jõustus süüdimõistev kohtuotsus (sulgudes arvesse võetud kohtuotsuste arv; andmed on ligikaudsed)

Analüüsi üheks eesmärgiks oli näidata, millist mõju omaks aine suure koguse alampiiri tõstmine. Selle kaalumise on põhjendatav asjaoluga, et kehtiv alampiir tähendab mingil määral narkootikumidega kokku puutunud kümnele keskmisele inimesele narkojoobe tekitamiseks vajalikku aine kogust²⁶. Samas ainete regulaarsed tarvitajad (kes ühtlasi valdavad ainet enda tarbeks) on joobe saavutamise osas tolerantsemad, mistõttu erineb märkimisväärselt joobe saavutamiseks vajalik ainehulk nõraka ja regulaarsete tarvitajate vahel. Sellest tulenevalt käitlevad regulaarsed tarvitajad aineid ka ainult enda tarbeks niisugustes kogustes, mis reeglina ületavad suure koguse alampiiri.

KarS § 184 asjades jagunesid 2020–2022 konfiskeeritud ainete kogused keskmiste dooside arvu järgi ligikaudu järgmiselt, arvestades nende osakaalu kõigist konfiskeerimistest (ühes kuriteos ja/või kriminaalasjas võis olla mitmeid konfiskeerimisi):

- 10–100 doosi 66%;
- 101–1000 doosi 22%;
- 1001–5000 doosi 9%;
- Üle 5000 doosi 3%.

Kõigist KarS § 184 asjades konfiskeerimistest ligikaudu 30% juhtudel oli konfiskeeritud aine kogus 10–30 keskmist doosi.

Kui viimastel aastatel on väikese koguse (KarS § 183) kuritegude osakaal olnud 5–10% kõigist KarS §-de 183–184 kuritegudest, siis suure koguse alampiiri tõstmine 30 doosile tähendaks, et nende osakaal tõuseks ligikaudu 20–25%-le ning vastavalt langeks KarS § 184 kuritegude osakaal 75–80%-le.

- Suure koguse alampiiri tõstmine 30 doosile mõjutaks enam juhtumeid, kus tabatakse MDMA, amfetamiin või kanep ja selle produktid.
- Praktiliselt üldse ei puudutaks suure koguse alampiiri tõstmine juhtumeid, kus tabatakse kokaiin, GBL ja IV nimekirja ained.

Kui määratleda NPALS-s „väga suurena“ aine kogus, millest piisab joobe tekitamiseks kuni 5000 isikule, siis selliseid kriminaalasju oli kõigist KarS § 184 menetlustest 2020–2020 ligikaudu kuni 5%.

²⁶ Riigikohtu lahend nr 3-1-1-121-06 p 12.

Narkootilise ja psühhotropse aine käitlemise kuriteo toime pannud isikute retsidiivsus

Retsidiivsusmäär näitab isikute osakaalu, kes kriminaalmenetluse lõpetamisele, kohtus süüdi mõistmisele või vanglast vabanemisele järgnenud kahe aasta jooksul mõisteti jõustunud kohtuotsusega uues kuriteos süüdi. Järgnevalt on vaatluse all kahe aasta retsidiivsusmäär KarS § 184 kuriteo toime pannud isikute puhul (kriminaalmenetlus lõpetati 01.07.2019–29.11.2021; isik mõisteti süüdi või vabanes vanglast 2020. aastal).

Narkootilise ja psühhotropse aine käitlemise kuriteo toime pannud isikute suhtes on alates 01.07.2019 võimalik kriminaalmenetlus lõpetada karistuse ebaotstarbekuse tõttu KrMS § 203 lõike 1¹ alusel. Vaatlusperioodil sai arvesse võtta vaid need 21 isikut, kelle suhtes menetlus lõpetati enne 30.11.2021 (päringud uutest kohtuotsustest tehti 30.11.2023); neist keegi polnud kahe aasta jooksul uut kuritegu toime pannud – vt tabel 5. Vaatlusalune sihtrühm on siiski liiga väike, et teha järeldusi oportuuniteediga kaasnevate kohustuste mõju kohta retsidiivsusel, kuid samas peaks see olema julgustav oportuuniteedi senisest ulatuslikumaks kasutamiseks.

Erinevate riikide sarnast praktikat hinnates on samuti jõutud järeldusele, et kõige efektiivsemalt vähendab narkotarvitajatest õigusrikkujate hilisemat retsidiivsus kogukonnapõhine narkomaaniaravi.²⁷ Kogukonnapõhise narkomaaniaravi sisule vastavad praegu narkosüüteo korral kriminaalmenetluse lõpetamisel seatavad tingimused.

Realse vangistusega karistatute retsidiivsus pärast vabanemist oli ligikaudu kaks korda suurem kui neil, kellele kohus mõistis täielikult tingimisi vangistuse (v.a vanglast elektroonilise järelevalvega vabastamisel, kus isiku asukoha jälgimisel on valve kasutamise perioodil selgelt heidutav mõju).

Narkootikumide tarvitamine on vanglast vabanenute puhul olnud üks tugevamini retsidiivsussega seonduvaid tegureid, kusjuures retsidiivsus on olnud suurem nn raskemate ainete (fentanüül jt opioidid, kokaiin jm) tarvitamisel võrreldes nn kergemate ainetega (nt kanep, *ecstasy*).²⁸

Tabel 5. Kahe aasta retsidiivsusmäär erinevate KarS § 184 kuriteo toime pannud isikute gruppide puhul (kriminaalmenetlus lõpetati 01.07.2019–29.11.2021; isik mõisteti süüdi või vabanes vanglast 2020. aastal)

	Isikuid kokku	Kohtuotsus uues kuriteos			
		Mistahes liiki		KarS § 184	
		Isikuid	%	Isikuid	%
Kriminaalmenetlus lõpetati (KrMS § 203 lg 1 ¹)	21	0	0%	0	0%
Mõisteti süüdi, kuid vabastati karistusest täielikult tingimisi	191	19	10%	12	6%
ilma käitumiskontrollita (KarS § 73 lg 1)	118	12	10%	6	5%
käitumiskontrolliga (KarS § 74 lg 1)	73	7	10%	6	8%
Vabanes vanglast	201	36	18%	25	12%
šokivangistusest	35	5	14%	4	11%
tingimisi ennetähtaegselt	40	10	25%	4	10%
tingimisi ennetähtaegselt koos elektroonilise valvega	74	7	9%	5	7%
karistuse lõpuni kandmisel	51	13	25%	6	12%

²⁷ Tamm. G jt. Narkosõltlastest õigusrikkujate sõltuvusravi ja rehabilitatsioon Eestis. Veebist leitav (vt lk 32): <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/narkosoltlastest-oigusrikkujate-soltuvusravi-ja-rehabilitatsioon-eestis>

²⁸ Ahven. A. jt. Retsidiivsus Eestis 2017. Veebist leitav (vt lk 22): https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/retsidiivsusseestis_2017.pdf

Aine käitlemisega seotud kuritegude diferentseerimise õigusteoreetiline põhjendus

Rahvatervis on kollektiivne ehk indiviidiülene õigushüve: kaitsmisväärses on tunnistatud määratlemata hulga isikute tervis ning ühiskonna toimimisvõime laiemalt.²⁹ Seega on rahvatervis tuletatav rahva liikmete tervisest. Teiseks väljendub rahvatervis narkokuritegudega kahjustatavas ühiskonna toimimisvõimes, mida on tarvis karistusvõimuga kaitsta.³⁰

Karistuste diferentseerimine aine rühma alusel võimaldaks kergemaid karistusi eelkõige inimorganismi vähem kahjustavate ainete käitlemise eest. Sisuliselt tuleb küsida, kas seaduse taoline leebumine toob kaasa nende käitlemise suurenemise ja seeläbi suurema kahju rahva liikmete tervisele ja seega ühiskonna toimimisvõimele laiemalt.

Karistuste diferentseerimine aine koguse alusel tähendaks, et karmim karistus jääks ainete käitlemise eest suures koguses ning leebem karistus käitlemise eest väikeses koguses. Sisuliselt vastab see lähenemine karistusseadustikus sätestatud teosüü mõttele, mille kohaselt isikule mõistetav karistus peab vastama süü suurusele. Seega on oluline hinnata, kas osadele käitlejatele väiksema süü omistamine juba seaduse tasandil suurendab väikese koguses ainete käitlemist ja viib seeläbi rahvatervise kahjustamiseni.

Viimaks on vajalik hinnata aine käitlemise eesmärgi alusel eristamise mõju rahvatervisele. Selleks peab küsima, kas menetlejatele täiendava tõendamiskoormise asetamine kaubandusliku eesmärgi tuvastamisel võib saada narkokuritegevusele senisest soodsamaks pinnaseks ja kahjustada seeläbi rahvatervist rohkem.

Sanktsiooniõiguse teooria kohaselt ei oma karistuse raskus negatiivse üldpreventsiooni kontekstis mõju, sest kurjategija on otsustanud seadust rikkuda ning seetõttu üldjuhul ei arvesta vahelejäämisega. Nimetatud tingimustes ei pääse karistuse määr heidutusena maksvusele. Seda kinnitavad ka uuringud.³¹ Seega ei ole senise regulatsiooni osaline leevendamine aine liigi ja/või koguse alusel vastuolus rahvatervise kaitse eesmärgiga ei sanktsiooniõiguse teooria ega ka kriminoloogiliste uuringute kohaselt.

Õigushüve teooria kohaselt oleks kõige asjakohasem seniste koosseisude diferentseerimine aine käitlemise vormide alusel. Kaubanduslikule eesmärgile mittevõitavad käitlemise vormid (nt aine valdamine ja omandamine enda tarbeks) on seotud individuaalse hüve ehk enda tervise kahjustamisega ning ei oma põhjuslikku seost õigushüve kahjustamisega. Seetõttu on tulenevalt demokraatliku õigusriigi põhimõttest (ennastkahjustavat tegevust ei kaitsta karistusvõimu abil) põhjendatud nende eest karistuste kergendamine. Nii oleks põhjendatud ka diferentseerimine aine käitlemise vormi alusel, lähtudes õigushüve kaitsest.

Üldpreventsiooni kõrval tuleb hinnata ka eripreventsiooni eesmärkide saavutatavust. Positiivse eripreventsiooni teostatavus muudatusega suureneks, sest aineid enda tarbeks käitlejate ja sõltuvushäirega isikute puhul erimeetmed säilivad, kuid karistuste madalam määr võimaldaks lisaks hõlpsamini rakendada karistuse alternatiive ja vältida reaalse vangistuse kui paratamatult negatiivsete tagajärgedega karistusliigi kasutamist.

Rahvatervise kaitse kontekstis on jätkuvalt oluline, et ohtlikemate narkootiliste ainete või suures koguses või kaubanduslikul eesmärgil käitlejate osas karistusvõimu leebumist ei ole. Seda ka kõik kolm

²⁹ Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 12. ptk kommentaar 1.1.

³⁰ Ginter, J., Randma, P., Sootak, J. Narkosüüteoed Eestis. Tallinn. Juura 2007, lk 24.

³¹ Vt nt <https://www.jstor.org/stable/1147698>

kirjeldatud varianti võimaldaksid, kuivõrd nende puhul ei kaoks vanglakaristus karistuse liigina. Uus võimalik regulatsioon ei kaotaks ka väikese koguse käitlemisel vanglakaristuse kohaldamise võimalust ning seega säilib rahvatervise kaitse võimalus raskeima sanktsiooni (vangistus) kohaldamiseks aine käitlemise kõikide vormide juures.

Aine käitlemisega seotud kuritegude diferentseerimise võimalikud mõjud

Aine käitlemise eesmärki arvestades on praegu KarS § 184 järgi kvalifitseeritud kuritegudest ligikaudu 1/4 (narkokuritegusid menetlevate prokuröride hinnangul) toime pandud aine omandamiseks ja valdamiseks ilma levitamise eesmärgita. Käitlemise eesmärgist lähtuvalt oleks sellisel juhul otstarbekas muuta niisugune suure koguse aine vähemohtlik käitlemise vorm II astme kuriteoks. Sel juhul jääksid kõik suure koguse käitlemise vormid kuriteoks ja ümberkvalifitseerimist väärtuks ei toimuks.

Praktikas ei tooks ümberkvalifitseerimise kaasa märkimisväärset mõistetud karistusest vabastamist, kuna käitlemise leebem vorm jääks ka tulevikus kuriteoks ning seni mõistetud reaalsed karistused on mõistetud pigem karistuse alammäära lähedale.

Käitlemisvormide põhjal erinevate koosseisude loomine võib tulevikus kaasa tuua olukorra, kus isikud, kes küll panevad toime käitlemise raskeima vormi (nt annavad ainet edasi) jäävad tõendamata tõttu selle eest karistamata ja saavad karistada ainult kergema vormi (aine valdamise) eest. Praegu on KarS § 184 lõike 1 kuriteo eest mõistetud vanglakaristuste keskmine ligikaudu 1 aasta ja 10 kuud, mis on väiksem kui II astme kuriteo karistusvahemiku (vangistus kuni 5 aastat) keskmine – seega edaspidi saaks aine suure koguse *valdamise* eest karistada küll kergema kvalifikatsiooni järgi, kuid mõistetav karistus praegusest arvestatavalt ei erineks.

Ülalkirjeldatud olukorra võimaliku negatiivse mõju leevendamiseks ning et rahvatervise kaitse eesmärk ei saaks kahjustatud oleks samal ajal otstarbekas lisaks sätestada **ainekoguse uus määratlus „väga suur kogus“**. Näiteks kui see tähendaks aine kogust, millest piisab joobe tekitamiseks enam kui 5000 inimesele, siis oleks sellega kaetud kuni 5% kõige ohtlikumatest narkootikumide käitlemise kuritegudest.

Ainerühmade alusel saaks luua eraldi karistuskosseisud III–IV ainerühma ainete käitlemise eest. **Aine ohtlikkuse** alusel diferentseerimisel oleks eraldi koosseis koos leebemate karistumääradega III ja IV ainerühma käitlemisel ning kanepi ja selle produktide käitlemisel. Nende variantide puhul oleks vähemohtlike ainete käitlemine II astme kuritegu; samas oleks kõikide ainete suures koguses käitlemine ükskõik mis vormis jätkuvalt kuritegu. Sellisel viisil diferentseerimine ei tooks samuti kaasa seni mõistetud karistusest vabastamist.

Kui diferentseerimine toimuks III ja IV ainerühma põhiselt, siis eeldusel, et tulevikus ainete käitlemisel erinevate ainete osakaal ei muutu, kvalifitseeruks kergema karistumääraga kuriteoks ligikaudu 5–10% kõikidest ainete käitlemisega seotud kuritegudest. Diferentseerides kergema karistusega lisaks III ja IV ainerühmale ka kanepi ja selle produktid, siis mõjutaks see tulevikus ligikaudu 1/2 kuni 2/3 kõikidest ainete käitlemisega seotud kuritegudest.

Aine **suure koguse alampiiri tõstmine** oleks ainuke diferentseerimise viis, kus kaasneks seni kuriteona kvalifitseeritud tegude menetlemine tulevikus väärtuna. Juhul kui aine suure koguse alampiir oleks tänase kümne doosi asemel 30 doosi, muutuks ligikaudu 20–25% praegu KarS § 184 kuriteona menetletavatest juhtumitest väärtudeks NPALS § 15¹ järgi või nn väikese koguse kuritegudeks KarS § 183 järgi. Suure koguse alampiiri tõstmine tähendaks ka juba mõistetud kuriteokaristuste ümberkvalifitseerimist väärtokaristusteks.

Korduvuse kui karistust automaatselt raskendava asjaolu kaotamisel ja selle rakendamisel ainult rahvatervisele ohtlikemate käitlemismuudatuste puhul oleks sellest mõjutatud ligikaudu 15–30% narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemise kuritegudes kahtlustatavatest.

Aine käitlemise kuriteo **grupiviisilise** toimepaneku kui automaatselt raskendava asjaolu koos eraldi koosseisuga kaotamine mõjutaks ligikaudu 10–20% kõikidest KarS § 184 kuritegudest. Seniste kuritegude ümberkvalifitseerimist väärtegadeks selle muudatusega ei kaasneks.

Muudatuste mõjul väheneks narkootikumide käitlemisega seotud kuriteo eest reaalselt vanglakaristust kandvate kinnipeetavate arv. Retsidiivsusstatistika näitab, et retsidiivsus on olnud kõrgem reaalse vangistusega karistatud isikute puhul³². Vangistuses puutuvad omavahel kokku ainete organiseeritud levitamise kogemusega süüdimõistetud ning ainet enda tarbeks hankinud isikud; seega realiseerub üks vangistuse kandmisega pea paratamatult kaasnev negatiivne kaasmõju ehk tekivad sidemed ainete tarvitajate ja ainete levitajate vahel, mis loob soodsa pinnase uute ja raskemate narkokuritegude toimepanekuks.

Hinnates erinevate riikide kogemuste põhjal narkosüütegudes karistuspoliitiliste valikute mõju rahvatervise kaitsele võib anda järgnevad soovitusel.

- Range karistuspoliitika ei vähenda ega heiduta narkootikumide tarbimist ehk karistuste leebumine vähemohtlike tegude puhul ei oma negatiivset mõju ainete tarbimisele ega ainete tarbimisest saadavale kahjule³³. Pigem vastupidi, karistumäärade leevendamine võimaldab vähemohtlike vormide korral kasutada süüdlaste mõjutamiseks uusi õigusrikkumisi ennetavaid ning sobivamaid karistus- ja vangistusalternatiive.
- Narkootikumidega seotud kuriteokoosseisude diferentseerimisel võtta eelkõige arvesse teo ohtlikkust, st aine käitlemise eesmärki, aine ohtlikkust ja aine kogust (kui mitmele inimesele aine narkojoobe tekitab).
- Kuriteokoosseisude kujundamisel võtta vähem arvesse tegureid, mis ei ole seotud konkreetse teo enda ohtlikkusega (nt süüdlase eelnev karistus).

³² Siiski ei saa olemasoleva andmestiku põhjal öelda, mil määral vanglakaristus ise retsidiivsusust mõjutab, kuna reaalne vangistus mõistetakse üldjuhul isikutele, kes on varem rohkem kuritegusid toime pannud ning kelle puhul seega juba eelduslikult on retsidiivsusrisk suurem.

³³ USA näide: 1980ndatel ja 1990ndatel karmistatud karistused ei vähendanud uimastitarbimist ega narkokuriteo eest karistatute retsidiivsusust. <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/issue-briefs/2015/08/federal-drug-sentencing-laws-bring-high-cost-low-return>

LISA 1. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete piirmäärad (EKEI koostatud asjatundja arvamus kriminaalasjade menetlejatele)

Narkootiline/psühhotroopne aine	Keskmine ühekordne kogus	Keskmine kogus kümnele inimesele	Ühekordse annuse piirid
Alfa-pürrolidinovalerofenoon (α -PVP)	13 mg (0,013 g) tavaline 40 mg (0,04 g) erand Kokkuvõttes 28 mg (0,028 g)	130 mg (0,13 g) tavaline 400 mg (0,4 g) erand Kokkuvõttes 280 mg (0,28 g)	5–20 mg (0,005–0,02 g) tavaline 30–50 mg (0,03–0,05 g) erand Kokkuvõttes 5–50 mg (0,005–0,05 g)
Alprasolaam	2,3 mg (0,0023 g)	23 mg (0,023 g)	0,5–4 mg (0,0005–0,004 g)
Amfetamiin	130 mg (0,13 g)	1300 mg (1,3 g)	5–250 mg (tavaline ~25 mg) (0,005–0,25 g)
1,4-butaandiool (BD)	1,5 ml	15 ml	0,5–3 ml 1–2 ml tavaline
1-(1-bensofuraan-5-üül)-Netüülpropaan-2-amiin (EAPB)	88 mg (0,088 g)	880 mg (0,88 g)	25–150 mg (0,025–0,15 g)
1-(bensofuraan-5-üül)-Nmetüülpropaan-2-amiin (5-MAPB)	83 mg (0,083 g)	830 mg (0,83 g)	15–150 mg (0,015–0,15 g)
Diasepaam	21 mg (0,021 g)	210 mg (0,21 g)	2–40 mg (0,002–0,04 g)
Dimetoksüamfetamiin (DMA)	120 mg (0,12 g)	1200 mg (1,2 g)	80–160 mg (0,08–0,16 g)
2,5-dimetoksü-4-jodofenetüülamiin (2C-I)	14 mg (0,014 g)	140 mg (0,14 g)	3–25 mg (0,003–0,025 g)
Fentanüül	0,13 mg (0,00013 g)	1,3 mg (0,0013 g)	0,05–0,2 mg (0,00005–0,0002 g)
Gammabütürolaktoon (GBL)	800 mg (0,8 g) tavaline 1600 mg (1,6 g) erand	8000 mg (8 g) tavaline 16000 mg (16 g) erand	200–1000 (1500) mg [0,2–1 (1,5) g] tavaline ehk 1/2 GHB annusest tugev sõltuvus sarnane GHB-ga
Gammahüdroksübutüraat (GHB)	1600 mg (1,6 g)	16000 mg (16 g)	200–3000 mg (0,2–3 g)
Hašiš	100 mg (0,1 g)	1000 mg (1 g)	100 mg (0,1 g)
Heroiin	10 mg (0,01 g) tavaline 128 mg (0,128 g) krooniline tarvitaja	100 mg (0,1 g) tavaline 1280 mg (1,28 g) krooniline tarvitaja	3–16 mg (0,003–0,016 g)
Karfentanüül	1,5 µg [0,0015 mg (0,0000015 g)]	15 µg [0,015 mg (0,000015 g)]	1–2 µg [0,001–0,002 mg (0,000001–0,000002 g)]
Katataimed Aktiivaine katinoon	50 mg (0,05 g)	500 mg (0,5 g)	10–600 mg (0,01–0,6 g) tavaliselt 20–60 mg (0,02–0,06 g)

Klorofenüülpiiperasiin (CPP)	35 mg (0,035 g) 50 mg (0,05 g)	350 mg (0,35 g) 500 mg (0,5 g)	18–52 mg (0,018–0,052 g) Tavaline annus: 50 mg/70 kg inimese kohta
Kokaiin	65 mg (0,065 g)	650 mg (0,65 g)	10–120 mg (0,01–0,12 g)
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	163 µg [0,163 mg (0,000163 g)] 1 mark	1630 µg [1,63 mg (0,00163 g)] 10 marki	25–300 µg [0,025–0,3 mg (0,000025–0,0003 g)]
Marihuaana (kanepilehed)	750 mg (0,75 g)	7500 mg (7,5 g)	500–1000 mg (0,5–1,0 g)
Metadoon	65 mg (0,065 g)	650 mg (0,65 g)	10–120 mg (0,01–0,12 g)
Metamfetamiin	30 mg (0,03 g)	300 mg (0,3 g)	5–50 mg (0,005–0,05g) Üksikud erandid kuni 250 mg (0,25 g)
Metüleendioksümetamfetamiin (MDMA)	140 mg (0,14 g)	1400 mg (1,4 g)	75–200 mg (0,075–0,2 g)
3-metüülfentanüül	8 µg [0,008 mg (0,000008 g)]	80 µg [0,08 mg (0,00008 g)]	5–10 µg [0,005–0,01 mg (0,000005–0,00001 g)]
Nordasepaam	10 mg (0,01 g)	100 mg (0,1 g)	10 mg (0,01 g)
Parametoksüamfetamiin (PMA)	75 mg (0,075 g)	750 mg (0,75 g)	50–100 mg (0,05–0,1 g)
Psilotsiin/psilotsübiin	10 mg (0,01 g)	100 mg (0,1 g)	10 mg (0,01 g)
Psilotsiini/psilotsübiini sisaldavad seemned	1500 mg (1,5 g)	15000 mg (15 g)	1000–2000 mg (1–2 g)
Süntetilised kannabinoidid puruna	750 mg (0,75 g)	7500 mg (7,5 g)	500–1000 mg (0,5–1 g) sigaretina
Tramadool	75 mg (0,075 g) tavaline 150 mg (0,15 g) prolungeeritud vorm	750 mg (0,75 g) tavaline 1500 mg (1,5 g) prolungeeritud vorm	50–100 mg (0,05–0,1 g) tavaline 100–200 mg (0,1–0,2 g) prolungeeritud vorm
Unimaguna ürt ja kuprad	7300 mg (7,3 g)	73000 mg (73 g)	1500–13000 mg (1,5–13 g)

LISA 2. Narkootiliste ja psühhotropsete ainete käitlemise kuritegudes (KarS §-d 183–184) seniste koosseisude diferentseerimise korral näidissõnastused võimalike variantide kohta

Erinevates variantides on arvestatud aine kogust, ainerühma ja aine ohtlikkust, käitlemise vormi, käitlemise vormi ja aine ohtlikkust koos, käitlemise vormi ja teo ohtlikkust koos. Paragrahvide tekstist näidatakse vaid uuringu kontekstis olulised ja/või võimalikke muudatusi puudutuvad osad.

LISA 2.1. Aine koguse alusel

Praegune koosseisu sõnastus	Uus võimalik koosseisu sõnastus
KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.	Sama.
KarS § 184. Narkootilise ja psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.	Sama.
NPALS § 3 ¹ . Narkootiliste ja psühhotropsete ainete nimekirjad (3) Suur on narkootilise või psühhotropse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele.	NPALS § 3 ¹ . Narkootiliste ja psühhotropsete ainete nimekirjad (3) Suur on narkootilise või psühhotropse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kolmekümnele inimesele.

LISA 2.2. Ainerühma või aine ohtlikkuse alusel

Praegune koosseisu sõnastus	Uus võimalik koosseisu sõnastus
KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. (2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) grupi poolt; 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.	KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. (1¹) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. (2) Sama.

<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) grupi poolt; 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega. (2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>	<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega. (1¹) Eriti ohtliku narkootilise aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega. (2) Sama.</p> <p>(2¹) Sama.</p>
<p>Puudub.</p>	<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad (4) Eriti ohtlikud on narkootilised ja psühhotroopsed ained, mis sisalduvad VV kehtestatud määruse I, II, V ja VI nimekirjas (v.a kanep ja selle töötlemisproduktid).</p>

LISA 2.3. Käitlemise vormi alusel³⁴

Praegune koosseisu sõnastus	Uus võimalik koosseisu sõnastus
<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. (2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) grupi poolt; 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p>	<p>Sama.</p>
<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p>	<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise, valdamise või valmistamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. (1¹) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, kasvatamise, omandamise</p>

³⁴ Idee, et tõendamise keerukus ei saa olla raskema karistuse kehtestamise põhjendus, tuleneb muuhulgas siit: Hirsch, H. J. Õigusriikliku karistusõiguse aktuaalsed probleemid. Juridica 2004/3, lk 166.

<p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) grupi poolt; 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega (2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>	<p>või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega. (2) Sama. (2¹) Sama.</p>
<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotropsete ainete nimekirjad (3) Suur on narkootilise või psühhotropse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele.</p>	<p>Sama.</p>

LISA 2.4. Käitlemise vormi ja aine ohtlikkuse kombineeritud variant ³⁵

Praegune koosseisu sõnastus	Uus võimalik koosseisu sõnastus
<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) grupi poolt; 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p>	<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine (1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. (1¹) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. (2) Sama.</p>

³⁵ Eesmärk on ühendada diferentseerimine aine ohtlikkuse alusel ja kõik käitlemise vormid, v.a omandamine ja valdamine.

<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.</p> <p>(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>	<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise, valdamise või valmistamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(1¹) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, kasvatamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise või valdamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p> <p>(2¹) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, kasvatamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(3) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.</p> <p>(3¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 2¹ sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>
<p>Puudub.</p>	<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotropsete ainete nimekirjad</p> <p>(4) Eriti ohtlikud on narkootilised ained, mis sisalduvad VV kehtestatud määruse I, II, V ja VI nimekirjas, v.a kanep ja selle töötlemisproduktid.</p>

LISA 2.5. Käitlemise vormi, teo ohtlikkuse ja väga suure aine koguse kombineeritud variant

Praegune koosseisu sõnastus	Uus võimalik koosseisu sõnastus
<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p>	<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise, käitlemise kinnipidamiskohas, või käesolevas jaos §-des 185–187 sätestatud kuriteo – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.</p>
<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.</p> <p>(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>	<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise, valdamise või valmistamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(1¹) Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, kasvatamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise, käitlemise kinnipidamiskohas või käesolevas jaos §-des 185–187 sätestatud kuriteo, – karistatakse viie- kuni viieteistaastase vangistusega.</p> <p>(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1¹ ja 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud väga suures koguses aine ebaseadusliku käitlemise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>
<p>Puudub.</p>	<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad</p> <p>(4) Väga suur on narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt viiele tuhandele inimesele.</p>

LISA 2.6. Aine suure- ja väga suure koguse, aine käitlemise vormi; aine ohtlikkuse ja teo ohtlikkuse kombineeritud variant

Praegune	Uus
<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p>	<p>KarS § 183. Narkootilise ja psühhotropse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle väikeses koguses üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.</p> <p>(1¹) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise, selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle üle riigipiiri toimetamise eest süstemaatiliselt – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos § 183 lg 1¹, § 184 lg 1¹, 2¹, 3¹ või käesolevas jaos §-des 185–187 sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p>
<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotropse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.</p> <p>(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>	<p>KarS § 184. Narkootilise ja psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine</p> <p>(1) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise, valdamise või valmistamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.</p> <p>(1¹) Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(2) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku omandamise või valdamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.</p> <p>(2¹) Eriti ohtliku narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise; selle ebaseadusliku valmistamise, kasvatamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil, samuti ebaseaduslikult selle suures koguses üle riigipiiri toimetamise eest edasiandmise eesmärgil – karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.</p> <p>(3) Sama teo eest, kui see on toime pandud:</p> <p>1) grupi poolt;</p> <p>2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos §-des 183 lg 1¹, § 184 lg 1¹, 2¹, 3¹ või käesolevas jaos §-des</p>

	<p>185–187 sätestatud kuriteo või narkootilise või psühhotroopse aine varguse, röövimise, ebaseadusliku sisse- või väljaveo, üleandmise või käitlemise kinnipidamiskohas, – karistatakse kolme- kuni kümneaastase vangistusega. (3¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 ja 2¹ sätestatud teo eest, kui see on toime pandud käideldes eriti ohtlikku narkootilist ainet väga suures koguses – karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.</p>
<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad (3) Suur on narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele.</p>	<p>NPALS § 3¹. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad (3) Suur on narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kolmekümnele inimesele. (4) Väga suur on narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt viiele tuhandele inimesele. (5) Eriti ohtlikud on narkootilised ained, mis sisalduvad VV kehtestatud määruse I, II, V ja VI nimekirjas, v.a kanep ja selle töötlemisproduktid.</p>